

עוצם עין אחת || יהלום שחור

ביקור בתערוכתו של עודד אברמובסקי, "עבודות", בגלריה "הלובי מקום לאמנות"

עוזי צור 27.02.2018 17:08

עודד אברמובסקי, עבודות, אוצרים: אורית מור וליאור גריידי, הלובי מקום לאמנות, תל אביב

יש יצירות אמנות שאפשר לחוש קירבה עצומה אליהן, כאילו חלמת אותן בלילה, כאילו נשזרו בזיכרוןך בלי שהרגשת, וכשאתה מתבונן בהן בפעם הראשונה הן נראות מוכרות וקרובות כל כך עד שנדמה לך שאתה יצרת אותן בלי שידעת (כמו שמראות מסרטו האוטוביוגרפי של אנדריי טרקובסקי "מראה" נארגו בזיכרוני כמו היו שלי). כך אני חש מול העבודות של עודד אברמובסקי בתערוכה זו שלו, שהיא אינטימית ובו בזמן כחלום קולקטיבי, בחיבורים אורגניים המתרחשים כמו מבפנים.

התערוכה מלווה בחוברת צנועה המשמרת איזה חספוס מחתרתי, והיא יפה ומיוחדת. החוברת היא חלק מהתערוכה אבל היא גם הרהור עליה, על יצירה וחשיפה, והיא מציגה את הפן הנוסף של אברמובסקי, המהותי לא פחות, כמשורר — מהלך שיש בו סיכון של "ניגוד אינטרסים" אמנותי. במקרה של אברמובסקי, המשורר שבצייר והצייר שבמשורר הם יישויות נפרדות ומעורבות, ולכל אחד מסוגי היצירה יש המשקל, המשמעות, החשיבות והעצמאות שלו. הפואטיקה מצויה ביצירתו הפלסטית ובמהלכים הפנימיים החלומיים המתרחשים בה ומאפשרת אותם.

אברמובסקי שואב את דימויו ממקורות שונים, חלקם "נחותים", המזדככים ומתממשים על חומרים שונים והוא אינו כופה עצמו עליהם, אינו ממחזר אותם, אלא "הולך אתם" ומוסיף את נגיעתו לאופיים המסוים. לעיתים זה מתרחש באזור המפורז שבין הרחוב לבית, בין החוץ לפנינים, בין הציבורי לפרטי, וכך הוא בורא מעין זמן של הווה מתמשך, והוא אינו כופה עצמו על הזמנים אלא מתקיים בשוליהם. והוא גם נמנע באופן הנכון לו מווירטואוזיות, מאסתטיקה לשמה, מיופי לשמו. הוא מאתגר ומפתה את דמיונו של הצופה ב"רמזים" מופלאים. "הו העצים המפוארים / שכיסו את ראשי השעיר / שכיסו את ידי / את כפות רגלי / שחיבקו אותי בגשם / וקירבו אותי / אל לבם". הטבע העירוני והגוף הפרטי אחד. יותר מכל, התערוכה חוגגת את הקו שלו, הרישום, שהוא ככוח טבע או יהלום שחור לא מלוטש, נטול מניירות. בתערוכה כולה יש רק שתי גיחות של צבעים, האחת גלויה כפיצוץ זעיר והשנייה סמויה.

אברמובסקי מעביר דמויות מסיפור לסיפור באופן אינטואיטיבי, כמעט שרירותי, וכך סוטה הסיפור ממהלכו הצפוי ונטען במתח מפתיע, ובו בזמן נטווים חוטים חשאיים בין העבודות השונות שהצופה צריך להתחקות אחר מהלכם. ההעברות מתרחשות בהגדלה או הקטנה של דמות או דימוי ועל חומרים שונים; מוטיבים חוזרים-משתנים המאפשרים לבחון מנקודות מבט משתנות את הקו, התוכן והחומר של מכלול העבודות.

האוצרים אורית מור וליאור גריידי יצרו דיאלוג צורני מפרה בין יצירותיו של אברמובסקי לחלל הלובי, שאינו קובייה לבנה נייטרלית, ובין המרכיבים הגיאומטריים שבעבודות לאלו שבחלל כזיכרון באוהאוס. קדמת התערוכה נראית מהרחוב ומתחילה בעיקר בעבודות על מצעים קשיחים המתאימים למעבר מהחוץ לפנים, ממין גרפיטי אל רישום; כלוחות המזוניט המשומשים כמצע לרישום בטושים שחורים, שמטבעם דוחים את הצבע הנאחז בהם באופן ארעי.

"חלמתי שיד ימין שלי נאחזה להבות", כתב אברמובסקי בכתב יד בתחתית חלל בין דמות איש עירום לקצה הלוח, הרשומה כמעט רק בקו אחד ולא בווירטואוזיות. צדודית ש"חסרון" רגלה השנייה (הלא נראית) יוצר תחושה מוזרה של נפילה אפשרית, זרועה השנייה מורמת ואחוזת להבות כנחש. משהו באופיו של הרישום מנטרל את הבלהה שבמלים ומותיר אותו בליריות ראשונית. בבהרת המזוניט משתקפים אורות הפנים והחוץ כהזיות צבע אפשרי, עד שהיד עולה בלהבות. על לוח אחר רישום של הגבר שהאש אחזה בידו והוא כמו בתנועה, ראשו מוכפל ורגליו משולשות, ללא מלים.

בפנים החלל, על דף נייר להבות האש יהיו ליער אשוחים זעיר הצומח מהזרוע. רישום שונה ואיורי יותר בעט שחור דק. הניגוד בין האש לשלווה הסטואית של האיש הבוהק משמר היגיון פנימי של חלום. על לוח אופקי המחובר לקיר האפור בברגים, רישום גס בספריי שחור של איש שרוע על גבו, עיניו ופיו רשומים בטוש. עשב בקרקעית הלוח מרמז על שדה בור, מעל ובתוך האדם עומד כלב רשום בטוש והוא מתבונן בבעליו הישן או המת, רגלו הקדמית עומדת בתוך טבור האיש ככפצע. הרישום כולו נופל במכוון אל תחתית המצע, והניגוד הגרפי בין קו הספריי לקו הטוש, בין האדם לחיה, טעון עוצמה סבילה.

דמותו החידתית של "הקיסר העיוור" מופיעה כמה פעמים. פעם מוסט ממרכז דף נייר ברישום מיניאטורי בעיפרון, רישום כמעט ריאליסטי, חד ועדין, של ראש מבקיע משיריון הגוף המנוחש; ופעם על לוח הניצב אנכי בין דלת המעלית לדלת החלל הפנימי וחלונה העגול, רשום בחלק הגבוה, מוסט לצד, בטוש שחור, כמין סכימה של עצמו, מביט עלינו מלמעלה; ופעם בתוך סיפור על חבורה של יוצאי דופן — גבר ממושקף בשריון אבירים מכור לאלכוהול, נער עולה בלהבות עצמיות (בנו?) ודמות אנדרוגינית בתחתונת קשקשים — שבאחד הפרקים ננעצת ביניהם סכין בסדק ממשי במצע. זו סדרה שיש בה הומור ימי-בינימי.

שלושה גווילי נייר מאורכים תלויים רפויים על קיר כמגילות של רישום קליגרפי, על כל אחד רשום פות שמבעדו מציגים שלושה ראשים של גברים. מרישום לרישום הם נהיים שעירים יותר, עד שהם נדמים לנביאים מקראיים או לשליחיו של ישו. כנגד גווילי הנייר תלוי רצף של גווילי מזוניט שבהם נבלל סיפורו של האיש עם הזרוע הבוערת בקורותיו של מנדרין סיני, ברישום נועז בטוש וספריי, והם כמו תלויים באוויר, מגיחים מתיבות פנדורה מהודקות.

הקיר הפנימי ביותר הוא מחווה לא רשמית של אברמובסקי לבועז ארד, שהיה לו האומץ להציג אמן מבוגר ולא מוכר כשאצר את תערוכת היחיד הראשונה של אברמובסקי לפני כשנתיים. זהו קיר של חיבורים אסוציאטיביים ברוחו של ארד. לוח עץ צבוע שעון על הקיר ובחלקו העליון מתפתל נחש מהונדס ישראליות, כתרשים של מבוכ מיתולוגי. מימין לו ומעליו רישום קטן בטושים צבעוניים של אדם לבוש שחורים שזרועו עולה באש, באמצע רחוב לילי הנשבר לרסיסים זרחניים. משמאל ומעל, שלושה רישומים בטוש שחור על יריעות "פץ-פץ" שקופות ועל אפור הקיר שמתחת. ביניהם רישום בטוש על ניילון, קיר שמערה נפערת בתחתיתו ובין "שערות שולמית" הצומחות בקיעורה שרועה אשה עירומה על גבה; רישום נאיבי וחושני שמהדהד בו המיצב הפיסולי המציצני "נתון" של דושאן. "ציפור שחורה ניקרה / את כפות רגלי הלבנות / תלויות / על אדן החלון", וגשם של כפות רגליים נופל ביער לילי באחד הרישומים המלאים והיפים בתערוכה.

מרבד רציף של 99 רישומים מכושפים בטוש על נייר בו מוטיבים וקטעי עלילה עוברים גלגולים פנימיים ונארגים אלו באלו כזרם תודעה רישומי. העושר שאברמובסקי מצליח להפיק מעבודת הטוש על הנייר הוא נדיר. מוטיבים של תאומי כלבים סיאמיים במעבה יער, תאומי גברים עירומים מחבקים גזעי עצים הנדמים למלכים אשוריים, גבר שרוע בקרחת יער ותאומי הכלבים למראשותיו כגלגול של ההורדה מהצלב, וזה המחפש את אשר איבד בלב יער ונר בוער בידו. העלילות מסופרות שוב ושוב אגב שינויים כבמסורת הסיפור בעל-פה, והיער הופך לכר של אין-סוף וריאציות של חלום ושירה.